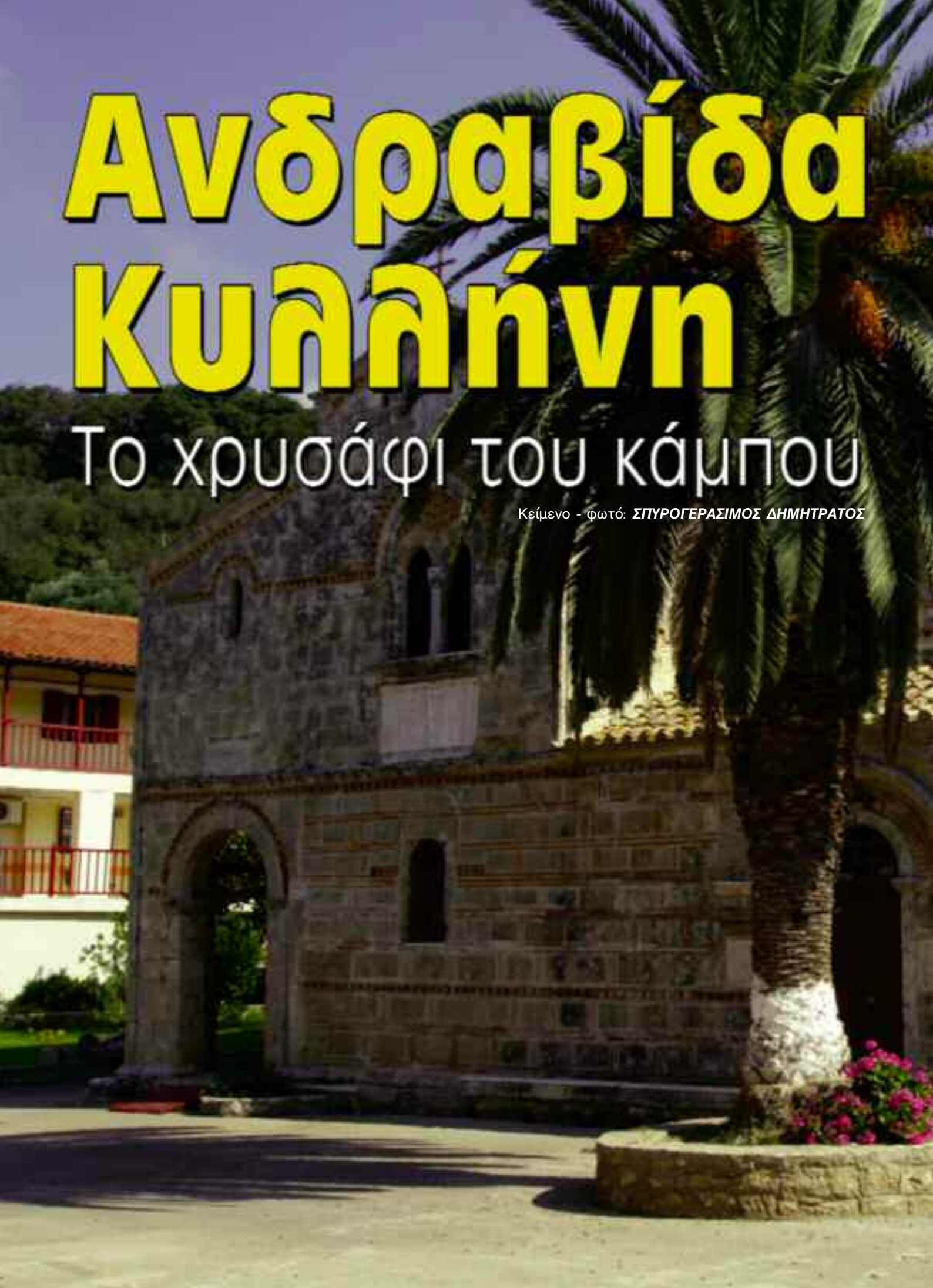

Ανδραβίδα Κυλλήνη

Το χρυσάφι του κάμπου

Κείμενο - φωτο: ΣΠΥΡΟΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΣ

Η Παναγία των Βλαχερνών.

Καθώς αφήνω πίσω μου την Αχαΐα μπροστά μου απλώνεται ο κάμπος της Ηλείας. Καταπράσινος, γαλήνιος, ολοφώτεινος, κομμένος σε τεράστια κομμάτια γης, απέραντος. Χαρά και ξεκούραση του ματιού. Ο κάμπος: παλαίστρα στην καθημερινότητα του ανθρώπου της αγροτιάς. Αυτό το χώμα, το κόκκινο ή καφετί, το φλογισμένο από τον έντονο ήλιο, το καρπερό δίνει τροφή στα χωριά και στις πόλεις που απλώνουν αραιά χτισμένα τη ζωή τους στην άφθονη έκτασή του. Όποιος έχει χωράφι, λέει ο Βούδας, συλλογίζεται χωράφι, ονειρεύεται χωράφι, γίνεται χωράφι. Μονάχα όποιος δεν έχει τίποτα μπορεί να γίνει λεύτερος. Και εδώ οι άνθρωποι είναι δεμένοι με τη γη τους, με το χωράφι τους, τις καλλιέργειές τους. Είναι σκλάβοι του. Εδώ γεννιούνται και εδώ πεθαίνουν.

Με το πέρασμα του χρόνου οι καλλιέργειες άλλαξαν. Άλλοτε η σταφίδα, τα μπαμπάκια και η ντομάτα ήταν στις δόξες τους. Κουφάρια πια τα εργοστάσια επεξεργασίας ντομάτας, ΑΣΤΕΡΙΣ και ΑΦΡΟΔΙΤΗ, θυμίζουν τις χιλιάδες τόνους παραγωγής ντομάτας κάθε χρόνο. Ουρές τα τρακτέρ με τις καρύτσες φορτωμένα ντομάτα περίμεναν τη σειρά τους έξω από τα δυο αυτά εργοστάσια, εικόνες πια που χάνονται στο παρελθόν.

Σήμερα κυριαρχεί η καλλιέργεια καρπουζιού, φράουλας, πρώιμων κηπευτικών προϊόντων και καλαμποκιού. Ο ζωοδότης Πηγειός με τα νερά του ποτίζει τα απέραντα στρέμματα του κάμπου. Κατακαλόκαιρο και τα καλαμπόκια βρίσκονται στην τιμητική τους. Η σοδειά τους και η τιμή που θα πάρει το καλαμπόκι θα ρυθμίσει τη ζωή του τόπου.

Μανωλάδα, Βάρδα, Λεχαινά. Όλα τούτα τα μέρη και άλλα παρόμοια είναι γνωστά για την παραγωγικότητά τους, αλλά και τόποι που συνδέθηκαν με τη φραγκική κυριαρχία στο Μοριά.

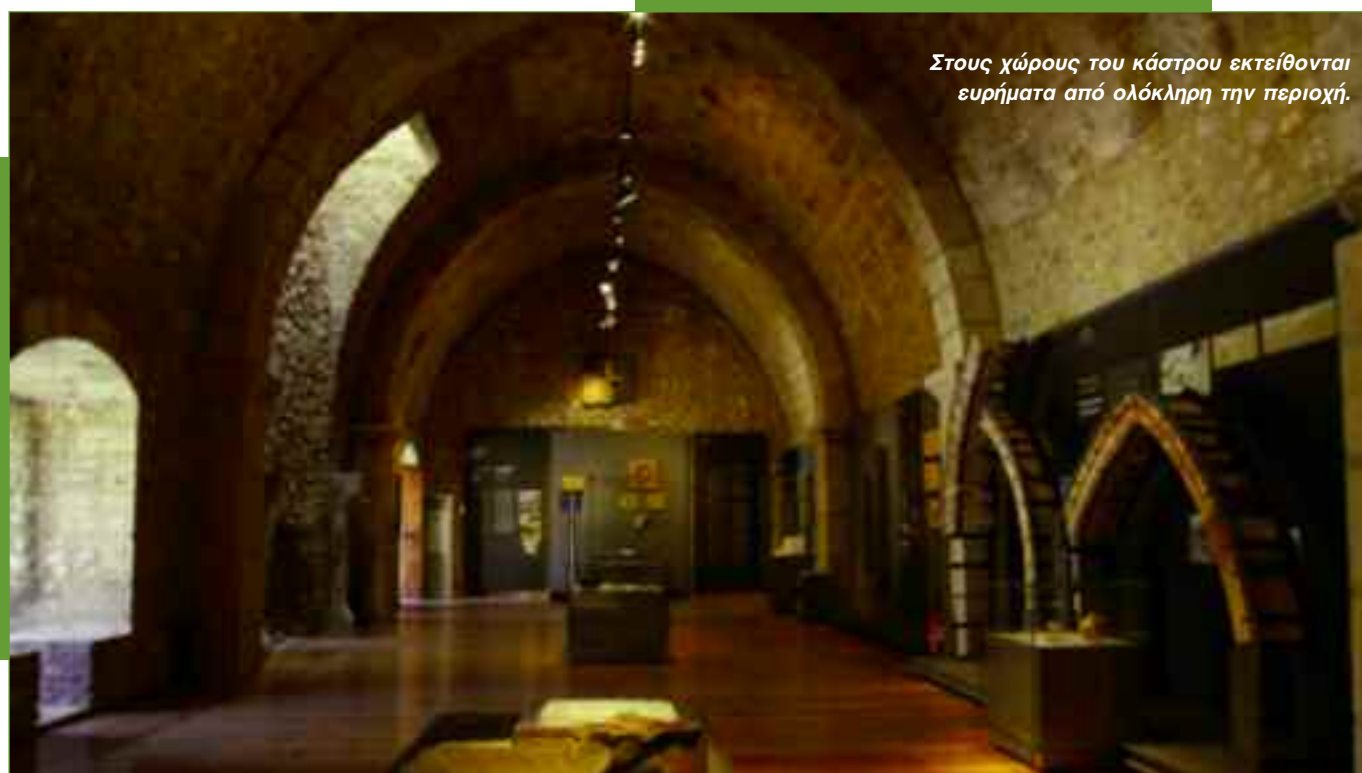
Σ' ολόκληρη τη διάρκεια της φραγκοκρατίας έδρα των Φράγκων ηγεμόνων ήταν η Ανδραβίδα. Όταν το 1209 ο Γάλλος Γουλιέλμος Σαμπλιτίτης εγκατέλειψε την Ανδραβίδα για να πάει στην Καμπανία με σκοπό να διαδεχτεί το νεκρό αδελφό του, ο Γοδεφρίδος Βιλ-

Στα λασπόλουτρα της Κυλλήνης.

Με τη δημιουργία μουσείου μέσα στο κάστρο, ο επισκέπτης ζει την πολύχρονη ιστορία του.

Στους χώρους του κάστρου εκτίθενται ευρήματα από ολόκληρη την περιοχή.

Ένα graffiti στην είσοδο της Ανδραβίδας δίνει όλη την ιστορία της πόλης.

Μακέτα του κάστρου, που βρίσκεται στο μουσείο.

λεαρδουίνος πέτυχε να ανακηρυχθεί πρίγκιπας του Μορέως με έδρα την Ανδραβίδα, που εκείνη την εποχή ήταν η μεγαλύτερη πόλη της Πελοποννήσου. Εκτός των άλλων έργων κοσμίει την πόλη με τρεις ναούς, με μεγαλοπρεπέστερο αυτόν της Αγίας Σοφίας που χρησίμευε και ως τόπος συνελεύσεως των βαρόνων, ιπποτών, επισκόπων και άλλων υποτελών του πρίγκιπα της φραγκοκρατούμενης Πελοποννήσου. Η συνέλευση αυτή, ονομαζόμενη "κούρτη", έπαιρνε αποφάσεις για ζωτικά ζητήματα που απασχολούσαν τη χώρα.

Φτάνοντας στα πρώτα σπίτια της Ανδραβίδας ένας τοίχος σ' ένα κατάστημα αλουμινοκατασκευών μ' εντυπωσιάζει. Μ' ένα καταπληκτικό graffiti ο ιδιοκτήτης του κτιρίου Βασίλης Βαρβαρέσος γίνεται ο καλύτερος διαφημιστής της πόλης του. Με το δικό του ιδιαίτερο ταλέντο ο λαϊκός αυτός δημιουργός παρουσιάζει το χθες και το σήμερα της γενέτειράς του. Από τη μια η Αγία Σοφία. Η φράγκικη εκκλησία, που κομμάτι της αντιστέκεται στο χρόνο, δίπλα στην κεντρική πλατεία διαιωνίζει τη γοητεία της μνήμης του φράγκικου μεγαλείου της Ανδραβίδας. Μνημείο μοναδικό στην πόλη γεννά την ευλάβεια και την κατάνυξη με την παλαιότητά του και με την ιδιότητα και τόσο συμπαθητική ομορφιά του.

Από την άλλη το άλογο της φυλής της Ανδραβίδας. Όπως γράφει ο επικ. Καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών Ιωάν. Μενεγάτος σε άρθρο του στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ «το άλογο αυτό είναι προϊόν του συνδυασμού των εδαφοκλιματολογικών συνθηκών της εύφορης ομώνυμης πεδιάδας, της πείρας των κατοίκων στην εκτροφή αλόγων, αλλά κυρίως της αγάπης τους προς τα άλογα αυτά. Έτσι δημιουργήθηκε από τους αρχαιότερους χρόνους το πιο μεγαλόσωμο και ένα από τα ωραιότερα ελληνικά άλογα. Τα άλογα της φυλής αυτής έχουν ύψος 1,50-1,60 μ. Η κεφαλή είναι μεγάλη και έχει σχήμα ορθογώνιο με αυτιά με-

Ευρήματα από ολόκληρη την περιοχή.

γάλα. Το στήθος είναι ευρύ και βαθύ, η γραμμή της ράχης ελαφρά κοίλη. Οι γλουτοί είναι πολύ καλά αναπτυγμένοι και τα άκρα σχετικά λεπτά». Συνεχίζοντας το σχετικό άρθρο του γράφει: «Κατά τη φραγκοκρατία, ντόπια άλογα διασταυρώθηκαν με βαριά άλογα των Φράγκων ιπποτών και αργότερα, κατά την τουρκοκρατία, με άλογα ανατολικού τύπου. Στις αρχές του 20ου αιώνα έγιναν αρκετές διασταυρώσεις με αγγλονορμανδικούς επιβήτορες φυλής Nopius, προελεύσεως Ουγγαρίας. Παρ' όλες όμως τις επιδράσεις από άλλες φυλές ο ίππος της Ανδραβίδας διατήρησε μορφολογικά γνωρίσματα των προγόνων του της αρχαίας εποχής».

Κάθε χρόνο, συγχρόνως με το τριήμερο πανηγύρι της Αγίας Σοφίας στις 17 Σεπτεμβρίου, γίνεται ιππική έκθεση. Στην περσινή,

75η, η συμμετοχή του κόσμου ήταν τεράστια. Από νωρίς το πρωί το Ιππικό κέντρο της Ανδραβίδας είχε κατακλυσθεί από τους λάτρεις των αλόγων, που είχαν την ευκαιρία να θαυμάσουν επιδείξεις που πραγματοποιήσαν οι αναβάτες με τα άλογά τους, ελληνικών και ξένων φυλών. Ελλανόδικος Επιτροπή εξέτασε και βράβευσε τα καλύτερα από αυτά και τους ιδιοκτήτες τους. Φεύγοντας από την Ανδραβίδα ακολούθησα το δρόμο προς το λιμάνι της Κυλλήνης, την παλιά Γλαρέντζα. Πριν δεκαετίες το μικρό τοπικό τρένο που ξεκινούσε από τα Καβάσελα έφερνε τους ανθρώπους του κάμπου σε επαφή με το γαλάζιο της θάλασσας. Οι άνθρωποι που ολημερίς ζούσαν την αφόρητη ζέση της πεδιάδας γεύονταν τη δροσιά του Ιονίου στην παραλία της Κυλλήνης. Ο Βιλλεαρδουίνος

Λουτρά Κυλλήνης. Άνθρωποι αλείφονται με τη μαύρη λάσπη, που έχει θεραπευτικές ιδιότητες.

Χλεμούσι. Χτισμένο στην κορυφή λόφου διαφεντεύει όλη την περιοχή.

έπρεπε να εξασφαλίσει της Ανδραβίδας ένα κατάλληλο επίγειο και έτσι έχτισε στη θέση όπου υπήρχε ένα λιμανάκι «του Αγίου Ζαχαρία» καινούριο λιμάνι που ονομάστηκε από τους Φράγκους. Clairmont και έπειτα Clarence. Η Γλαρέντζα πολύ γρήγορα, σχεδόν αμέσως μετά την ίδρυσή της, έγινε μια από τις πιο σπουδαίες εμπορικές πόλεις της μεσαιωνικής Ευρώπης. Πλήθος κόσμου κάθε φυλής ήρθε και κατοίκησε σ' αυτό το διεθνές λιμάνι. Από εδώ για αιώνες έφευγαν τα φορτώματα σταφυλιού, βελανιδιού, μεταξιάς για τη Φλωρεντία, Βενετία, Μασσαλία και Αλεξάνδρεια.

Σήμερα βορειοδυτικά της Κυλλήνης, στην άκρη του ακρωτηρίου Χελωνάτα, χαμηλά ερείπια θυμίζουν και αναπλάθουν στη φαντασία του επισκέπτη τη δόξα της μεσαιωνικής ιστορίας του τόπου. Το σύγχρονο λιμάνι της Κυλλήνης εξυπηρετεί τη σύνδεση της Ζακύνθου και της Κεφαλονιάς με τη στεριανή Ελλάδα. Από παλιά τα δυο νησιά είχαν άμεσες σχέσεις με τον κάμπο της Ηλείας. Εργάτες έρχονταν να δουλέψουν στις καλλιέργειες και πολλοί απ' αυτούς έμειναν μόνιμα δημιουργώντας περιοχές και επιχειρήσεις. Εντυπωσιάστηκα μάλιστα όταν άκουσα μίαν αγρότισσα να λέει: Άστραψε στην Κεφαλονιά βάλτε κούτσουρα στη γωνιά, άστραψε στο κάστρο βάλτε το υνί στο τράστο (ταγάρι), θέλοντας να μου δείξει την αλληλεξάρτηση των δύο τόπων.

Στην κορυφή ενός λόφου κατάφυτου από ελιές είναι χτισμένο το κάστρο της Κυλλήνης. Για αιώνες διαφεντεύει όλη την περιοχή προς το Ιόνιο και το μεγάλο κάμπο. Το Χλεμούτσι είναι γνωστό και σαν Clermont, όνομα που του έδωσαν οι Φράγκοι. Αργότερα πήρε την ονομασία Castel Tomese, επειδή πίστευαν πως σ' αυτό βρισκόταν το νομισματοκοπείο, όπου μετά από άδεια του βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΧ κόβονταν τα τορνέσια νομίσματα, που στην όψη είχαν την εκκλησία του Αγίου Μαρτίνου της πόλης Tours -γι' αυτό και τορνέσια- και στην άλλη την επιγραφή G. PRINCEPS ACHAIA DE CLARENTIA. Το κάστρο αποτελείται από δύο τμήματα, το εξωτερικό και το εσωτερικό. Το πρώτο τμήμα του κάστρου καταλαμβάνει τις τρεις πλευρές του φρουρίου, εκτός από τη νοτιοανατολική, όπου και αντικαθίσταται από τον περίβολο του εσωτερικού φρουρίου. Το εσωτερικό φρούριο, που αποτελούσε και το κυρίως κάστρο κατέχει το ψηλότερο σημείο και έχει σχήμα ασύμμετρου εξαγώνου.

Στην τελευταία μου επίσκεψη στο Χλεμούτσι, αρχές του καλοκαιριού, στάθηκε τυχερός να ζήσω τις πρώτες μέρες λειτουργίας των μουσειακών χώρων στο εσωτερικό φρούριο. Μετά τη συντήρηση του κάστρου, που ξεκίνησε τη δεκαετία του 60, η αρχαιολογική εταιρεία Ξαναζωντάνεψε τους χώρους του κάστρου με τη δημιουργία δύο θολωτών αιθουσών σε μουσεία. Στους πανέμορφους διαμορφωμένους αυτούς χώρους εκτίθενται διάφορα αντικείμενα που βρέθηκαν σ' ολόκληρη την περιοχή, όπου για χρόνια γίνονται αρχαιολογικές ανασκαφές.

Στον ευρύχωρο περίβολο του κάστρου, μέσα στην άκρη σιωπή που βασιλεύει, η φαντασία μου δημιουργεί ιππότες πολεμόχαρους πεζούς με σιδερένιες πανοπλίες και καβαλαραίους με γιγάντια κοντάρια και ζωγραφισμένες ασπίδες σε φράγκα αλόγα να περιφέρονται στα τείχη, στις επάλξεις και στους διαδρόμους του. Ο θόρυβος ενός υπερηχητικού αεροσκάφους της πολεμικής μας αεροπορίας, που μόλις απογειώθηκε από το στρατιωτικό αεροδρόμιο της Ανδραβίδας, με επαναφέρει στη σημερινή πραγματικότητα. Κατηφορίζοντας από το Χλεμούτσι περνά μέσα από το συμπαθητικό χωριό Κάστρο και ακολουθώντας μια

καταπράσινη διαδρομή σύντομα φτάνω στα Λουτρά της Κυλλήνης. Ο τόπος εδώ είναι κατάφυτος από πανύψηλους ευκαλύπτους αιωνόβιους, αφού φυτεύτηκαν στην εποχή του Τρικούπη για να συντελέσουν στην αποξήρανση του τόπου. Έτσι τα έλη που είχαν πνίξει το μέρος αποξηράνθηκαν και έγιναν άλσος. Στη συνέχεια χτίστηκε υδροθεραπευτήριο και το μέρος διαμορφώθηκε σε λουτρόπολη. Οι θαμώνες των λασπόλουτρων έχουν κατακλύσει το ασύλλιο από νωρίς το πρωί. Άνθρωποι κάθε ηλικίας και κάθε εθνικότητας περιφέρονται αλειμμένοι με τη μαύρη λάσπη

Άνθρωποι κάθε ηλικίας και κάθε εθνικότητας περιφέρονται αλειμμένοι με τη μαύρη λάσπη στα Λουτρά Κυλλήνης.

που βγάζουν από λασπόλακους, κάτω από τον ίσιο που δημιουργούν οι ευκαλύπτοι, οι λεύκες, οι ιτιές και οι ακακίες και την έντονη αηδιαστική μυρωδιά του υδρόθειου. Οι γηροτότεροι παινεύουν τις θεραπευτικές ιδιότητες της λάσπης και όσοι πάσχουν από δερματικά, χρόνιες ρευματικές παθήσεις και γυναικολογικά μιλούν για τις ευεργεσίες της.

Ανάμεσα σ' αυτή την καταπράσινη φανταστική συμφωνία απλώνονται τα ερείπια από ρωμαϊκά λουτρά, ένα τουριστικό περίπτερο κλειστό για χρόνια, το υδροθεραπευτήριο και σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.

*Η Αγία Σοφία.
Στο κέντρο της Ανδραβίδας
θυμίζει τη Φραγκοκρατία.*

Πρωί έφτασα στο μοναστήρι της Παναγίας της Βλαχέρνας. Βρίσκεται χτισμένο σε δροσερό και ηλιοφώτιστο πλάτωμα περιτριγυρισμένο από το κτίριο με τους χώρους διαμονής και στο κέντρο το καθολικό της μονής. Είχα διαβάσει στο τριμηνιαίο περιοδικό ΗΛΕΙΑΚΑ του 1980 ότι το Μοναστήρι ξεγυμνώθηκε από τα πλούτη του. Η περιουσία του απαλλοτριώθηκε για αποκατάσταση της Προσφυγιάς της Μικρασιατικής καταστροφής και έτσι τα τελευταία χρόνια ερήμωσε. Γι' αυτό ο τότε μητροπολίτης Ηλείας και Ωλένης το μετέτρεψε σε «ησυχαστήριο υπερηλίκων» δηλαδή γηροκομείο. Όταν όμως πέρασα την πύλη της μονής οι άνθρωποι που αντίκρισα μου προξένησαν πόνο στην ψυχή. Οι τρόφιμοι, γέροι και νέοι, με ψυχολογικά προβλήματα διαμένουν στους χώρους του μοναστηριού.

Ο ναός στο κέντρο της αυλής της μονής είναι βασιλική, τρίκλιτος, ξυλόστεγος, χωρίς τρούλο. Παρατηρώντας το ναό διαπιστώνουμε ότι δεν εκτίστη ταυτόχρονα και από τους ίδιους τεχνίτες και με τον ίδιο ρυθμό. Ο ακαδημαϊκός κ. Αναστάσιος Ορλάνδος παρατηρεί, ότι το ανατολικό τμήμα κτίστηκε πρώτο. Γεγονός όμως απροσδόκητο διέκοψε τις εργασίες στο ναό. Επομένως το βυζαντινό τμήμα του κατασκευάστηκε στα τέλη του 12ου ή αρχές του 13ου αιώνα. Έπειτα οι Φράγκοι τροποποίησαν το αρχικό σχέδιο και αποπεράτωσαν το ναό με την προσθήκη του δεύτερου ορόφου του πρόναου και του εξωνάρθηκα. Δυστυχώς δεν υπάρχουν αρχαία έγγραφα, που αφορούν την ιστορία της μονής, γιατί είτε χάθηκαν στη θάλασσα λόγω τρικυμίας κοντά στη Ζάκυνθο που κατέφυγαν οι μοναχοί της μονής στα χρόνια της Επανάστασης αποφεύγοντας τον κίνδυνο των Τούρκων, είτε κήκαν όταν η μονή πυρπολήθηκε από τον Ιμπραήμ. Με αυτό το προσκύνημα στο «ιερό καταφύγιο» της Κυρά Βλαχέραινας πήρα το δρόμο της επιστροφής.

Εικόνες από την γιορτή των αλόγων.

27ος
ΓΥΡΟΣ
ΠΑΡΝΗΘΑΣ

Ελάτε να
τρέξουμε μαζί

Κυριακή
26
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ
2010

α' διαδρομή: 16 χλμ.

β' διαδρομή: 4 χλμ.

